

## **N:o 1.**

Ank. till Riksd. kansli den 31 mars 1908, kl. 3 e. m.

*Sammanatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af på allmän folkomröstning grundadt kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl.*

Genom fyra särskilda, inom Andra Kammaren väckta motioner har frågan om införande af på allmän folkomröstning grundadt, så kalladt kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin samt vin och öl åter bragts under Riksdagens pröfning.

I motion n:o 131 har sålunda herr *K. A. Staaff* jämte 14 af kammarens ledamöter anfört följande:

»Gällande författningar innehålla som bekant stadganden om kommunal vetorätt beträffande såväl detaljhandel med brännvin som utskänkning af vin och öl. Med begagnande af denna rätt hafva också en mängd landskommuner genomfört lokalt veto mot all rusdrycksförsäljning.

Det har emellertid visat sig, att dessa på den kommunala fyrskalan grundade stadganden icke äro tillräckliga för att trygga kom-

munens själfbestämningsrätt, om man med kommunens vilja förstår den uppfattning, som gör sig gällande hos flertalet af dess myndiga medborgare. Med nu rådande fyrkskala är det mycket vanligt, att ett fåtal, som förfogar öfver många röster, bestämmer sakens utgång i strid med ett stort flertal af smärre röstinnehafvare. Upprörande bevis för storfyrkarnas öfvermäktiga inflytande till rusdryckshandteringens förmån ha i stor mängd framdragits både i pressen och inom riksdagen. Härtill kommer, att den ena hälften af kommunens medborgare, kvinnorna, i stort sedt, sakna rösträtt.

Visserligen föreligger till Riksdagens slutliga pröfning ett af Kungl. Maj:t framlagdt förslag till reform af den kommunala rösträtten, genom hvars antagande rikedomens på den nu gällande fyrkskalan fotade öfvermakt skulle icke obetydligt inskränkas. Men äfven denna nya ordning lär enligt vår öfvertygelse långt ifrån trygga de små röstinnehafvarnes rätt vid den sträfvan för rusdrycksförsäljningens motarbetande, för hvilken de vid striderna om det kommunala vetots tillämpning gjort sig till målsmän. Därjämte kvarstår äfven efter reformens genomförande det missförhållandet, att, med få undantag, kvinnorna, bland dem särskildt hustrur och mödrar, som framför andra lida under männens dryckenskap, allt fortfarande äro beröfvade möjligheten att göra sin stämma hörd vid rösturnan.

Tungt vägande skäl tala för att just i fråga om rusdrycksförsäljningens inskränkande eller afskaffande icke längre fyrkskalan utan personlighetsprincipen lägges till grund för den kommunala rösträtten. Oberonde af en reform i den kommunala rösträtten i allmänhet bör vid behandlingen af denna särskilda angelägenhet i vårt land, liksom det skett flerstädes i utlandet, införas ett kommunalt veto, som grundar sig på allmän folkomröstning, hvarvid en röst tillkommer hvarje till myndig ålder kommen välfrejdad medlem af kommunen, man eller kvinna.

Det är nu redan mer än femton år, sedan förslag i sådant syfte första gången väcktes inom Riksdagen, och frågan har därefter upprepade gånger förelegat till behandling, senast vid 1907 års riksdag i motioner afgifna dels af herr Thavenius, dels af herr Beckman i Djursholm m. fl. med instämmande af 63 af Andra Kammarens ledamöter. Motionerna afstyrktes af sammansatta bevillnings- och lagutskottet, men det oakadt uttalade Andra Kammaren för sin del genom bifall till en vid utlåtandet fogad reservation med 113 röster mot 69 sin principiella anslutning till kommunalt veto, grundadt på allmän folkomröstning.

Vi anse det icke behöfligt att här upprepa den historik, som lämnats såväl i utskottets utlåtande som i motionerna. Vi vilja endast påpeka, att tanken på det kommunala vetot vunnit allt vidsträcktare anslutning såväl inom som utom riksdagen. I ett afseende hafva dock åtskilliga bland anhängarne af själfva principen ställt sig tveksamma. I det förslag, som af Andra Kammaren förlidet år godkändes, stadgades, att frågan om förbud skulle afgöras medelst enkel röstöfvervikt. Detta har hos mången väckt betänkligheter. Större trygghet mot att tillfälligheter skulle spela in vid frågans afgörande och ett skadligt osäkerhetstillstånd uppkomma skulle vinnas därigenom att, såsom ock i en af fjolårets motioner påyrkades, kvalificerad majoritet föreskrefves. Denna majoritet synes oss böra bestämmas till  $\frac{2}{3}$  af de i omröstningen deltagande. Af formella skäl måste de slutliga yrkandena rörande detaljhandeln med brännvin och försäljningen af vin och öl frambäras i skilda motioner. Här angifvas de hufvudsakliga bestämmelser, som vi anse böra gälla för den föreslagna folkomröstningen rörande detaljhandeln med brännvin:

När i stads- eller landtkommun fråga uppstått, att rättighet till detaljhandel med brännvin må meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, därest inom viss tid skriftlig ansökan inkommer, undertecknad af välfrejdade till myndig ålder komna män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen och svenska medborgare, till ett antal, motsvarande minst en tjugondel af kommunens mantalsskrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

I denna omröstning, som sker med slutna sedlar och som gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågavarande upplåtelse af försäljningsrättigheter, äger enhvar välfrejdad myndig man eller kvinna, som är medlem af kommunen, att deltaga.

Om  $\frac{2}{3}$  af de i omröstningen deltagande rösta för förbud, träder detta i kraft på den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra. För införande af detaljhandel med brännvin, där sådan handel förut icke funnits, skall likaledes erfordras  $\frac{2}{3}$  majoritet.

Frågan kan åter väckas först efter tre år. Besvär må endast anföras, om beslutet förmenas icke ha tillkommit i laga ordning. Om det af denna anledning undanröjes, skall Konungens befallningshafvande förordna om anställande af ny omröstning.

Med stöd af hvad ofvan anförts, föreslå vi, att Riksdagen ville i

skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af oss angifna grunder.»

*Motion  
II: 132.*

I motion n:o 132 hafva samma motionärer med hänvisning till den motivering, som ofvan anförts, hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till försäljning af vin eller öl måtte äga rum medelst allmän och lika rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med följande grunder:

»När i stads- eller i landtkommun fråga uppstått, att tillstånd till försäljning af vin eller öl må meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, därest inom viss tid skriftlig ansökan inkommer, undertecknad af välfrejdade, till myndig ålder komna män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen och svenska medborgare, till ett antal, motsvarande minst en tjugondel af kommunens mantalsskrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

I denna omröstning, som sker med slutna sedlar och som gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågavarande tillstånd till försäljning, äger enhvar välfrejdad myndig man eller kvinna, som är medlem af kommunen, att deltaga.

Om  $\frac{2}{3}$  af de i omröstningen deltagande rösta för förbud, träder detta i kraft på tid, som i författningen bör enligt vissa grunder bestämmas. För införande af sådan försäljning, där den icke förut funnits, skall likaledes erfordras  $\frac{2}{3}$  majoritet.

Frågan kan åter väckas först efter tre år. Besvär må endast anföras, om beslutet förmenas icke ha tillkommit i laga ordning. Om det af denna anledning undanröjes, skall Konungens befallningshafvande förordna om anställande af ny omröstning.»

*Motion  
II: 133.*

Vidare har herr *E. Beckman* i Djursholm jämte fyra af kammarrens ledamöter i motion n:o 133 föreslagit, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän

omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som ofvan finnas angifna i motion n:o 131.

Till stöd för detta yrkande hafva dessa motionärer anfört följande:

»Kommunal vetorätt i fråga om såväl detaljhandel med brännvin som utskänkning af vin och öl finnes, som bekant, redan införd i vår lagstiftning. En mängd landskommuner hafva med utöfvande af denna rätt befriat sig från all rusdrycksförsäljning.

Men gällande bestämmelser, grundade på den kommunala fyrskalan, ha visat sig långt ifrån tillfyllestgörande. Ett ringa fåtal bestämmer blott alltför ofta sakens utgång. 'Storfyrksegrar' till förmån för rusdryckshandteringen äro allt annat än sällsynta.

Med allt större styrka framträder därför krafvet på ett verkligt effektivt kommunalt veto, sådant som detta förefinnes i vissa främmande länder, där det grundats på allmän folkomröstning med lika rösträtt för alla myndiga män och kvinnor, som äro medlemmar af kommunen.

Riksdagens nykterhetsgrupp har också gifvit ett kraftigt uttryck åt denna uppfattning, då den på sitt program bland reformer, för hvilka gruppen vill verka 'under den närmaste framtiden', upptagit: 'effektivt kommunalt veto mot rusdrycksförsäljning'.

Med 'rusdryck' afses i här anförda uttalande naturligtvis likaväl öl och andra starkare maltdrycker som brännvin och därmed jämförliga drycker. Särskildt för landsbygden är nämligen ölet fullt ut lika mycket som brännvinet en källa till dryckenskap och alkoholism i alla dess yttringar. Rusdryck som rusdryck — lagstiftningen bör opartiskt rikta sina restriktiva bestämmelser mot dem båda.

Vid förra årets riksdag framburos förslag om kommunalt veto, grundadt på allmän folkomröstning med en röst för hvarje till myndig ålder kommen, välfrejdad medlem af kommunen, man eller kvinna, dels af herr Thavenius, dels af herr Beckman i Djursholm jämte 65 af Andra Kammarens ledamöter. Första Kammaren afslog utan vidare motionerna, hvilka afstyrkts af sammansatta bevillnings- och lagutskottet. Andra Kammaren däremot gaf med 113 röster mot 69 ett principiellt erkännande åt det på allmän folkomröstning grundade kommunala vetot.

Under hänvisning, i fråga om sakens tidigare behandling inom Riksdagen, till nyssnämnda utskotts utlåtande och den af herr Beckman m. fl. afgifna motionen n:o 123, tillåta vi oss att här ur sagda motions motivering upprepa de skäl för en sådan anordning, som i principiellt hänseende hufvudsakligen blifvit anförda:

'Försäljningen af rusdrycker — det må nu vara brännvin eller öl — är ej blott en närings- eller skattefråga, utan en sedlighetsfråga, som på det närmaste berör den enskildes lif och familjelifvet' och just därför påkallar en röstgrund, genom hvilken 'personlighetsprincipen kommer mera till sin rätt'. Försäljningen af rusgifvande drycker får således icke af lagstiftaren behandlas som ett medel att taga ut skattebidrag ur de breda lagren, ej heller från synpunkten af enskilda tillverkares och försäljares vinst, utan 'fastmer som ett ondt, som bör begränsas och mot hvilket samhället bör taga i anspråk sina medlemmars moraliska kraft. Och denna kraft väckes och sättes i verksamhet i samma mån som arbetet icke längre synes hopplöst, utan utsikt öppnas att kunna göra något till att slutligen bekämpa det onda'.

Vidare har framhållits, 'att om man åtminstone i denna sak afstode från det kommunala förmögenhetsväldet och i stället införde en på allmän rösträtt grundad kommunal vetorätt, så skulle nykterhetsintresset få göra sig gällande mera omedelbart utan att behöfva bemäktiga sig ledningen vid vissa kommunala val, 'där man borde mera taga hänsyn till en persons allmänna lämplighet än till hans ståndpunkt i en speciell, om än så viktig fråga'.

Riksdagens bevillningsutskott har redan tidigt 'i princip gifvit sin sanktion åt krafvet på en reform i angifna syfte, då det 1893 vid behandlingen af ett då framställt förslag om s. k. lokalt veto enhälligt yttrade, att 'det kan med skäl sättas i fråga, om ej i nu berörda angelägenhet större inflytande inom kommunen borde tillerkännas flertalets åsikt'. Men flertalet är ju just de små fyrktalens innehafvare eller de helt och hållet rösträttslöse, bland dem i främsta rummet kvinnorna'.

Slutligen erinras därom, att det vill synas, som om uppfattningen både inom och utom Riksdagen på senare tid i vissa afseenden undergått en så väsentlig förändring, att rätta ögonblicket synes vara inne att ånyo 'frambara förslag om kommunal vetorätt mot försäljning af rusdrycker, grundad på allmän omröstning med lika rösträtt för myndiga män och kvinnor. Tanken på den allmänna rösträttens tillämpning på ett speciellt noga begränsadt område af det kommunala lifvet lär numera knappast förefalla lika främmande för våra förhållanden, som fallet var för blott några år sedan. Vidare har ju samtidigt med krafven på såväl politisk som kommunal rösträttsreform det berättigade i kvinnans inflytande på det offentliga lifvet vunnit allt större erkännande. En af vetenskapen bestyrkt öfvertygelse om de starka dryckernas fullständiga umbär-

lighet och deras riksfördärflika inflytande samt om striden mot deras herravälde som ett samhällets nödvärn har spridit sig till allt vidare kretsar. Man har också inom alla samhällsklasser vaknat till insikt om den ofafvisliga nödvändigheten att bryta rusdryckssedens tyranni — framför allt då det gäller en liten nation som vår, hvilken behöfver spänna alla sina krafter för att häfda sin plats bland kulturens bärare och för att vinna ökad styrka inåt och utåt. Slutligen bestrider knappast någon, att det här ligger fara i dröjsmålet: med hvarje år, som går, skjuter rusdryckshandteringen och dess intressen allt djupare ekonomiska rötter, på samma gång som 'alkoholismen' — rusdryckernas fördärflika följder på olika områden — griper allt vidare omkring sig och hotar att undergräfvä äfven kommande släktens fysiska, ekonomiska och sedliga utveckling.»

I den nämnda motionen finnes äfven redogörelse för det kommunala vetot i Norge, Kanada och Nordamerikas förenta stater, och heter det beträffande sistnämnda land, att verkningarna af det lokala förbudet, såvidt motionärerna kunnat inhämta, varit synnerligen tillfredsställande. »Detta vitsordas äfven af bestämda motståndare till. s. k. 'förbudslagstiftning' i egentlig mening» (state prohibition).

Sammansatta bevillnings- och lagutskottet afstyrkte, som nämndt, samtliga i frågan väckta motioner. Ett af utskottets främsta vapen var ett försök att framställa det kommunala vetot i Norge och i Nordamerika såsom främjande i stället för stärfjande rusdrycksförbrukningen.

Hvad först Norge beträffar, åberopar utskottet ett 1898 afgifvet betänkande af den kommitté, som norska regeringen tillsatt för att allsidigt pröfvä och uttala sig om brännvinslagstiftningen och hvars mandat sedermera utsträcktes till att omfatta äfven lagstiftningen angående handeln med vin, öl m. m. Utskottet sammanfattar kommitténs åskådning så, att lagen af 1894 — i främsta rummet dess stadganden om folkomröstning — »befordrat superiet, befrämjat lönkrögeri och olaga försäljning, lönbränning samt utbredning af andra och skadligare drycker äfvensom tillfogat inhemsk handel och näring onödig skada med motsvarande fördel för utlänningar». Vidare anföres bland annat såsom ett ytterligare bevis för lagens skadliga verkningar, att det s. k. laddevinet börjat strömma in öfver landet o. s. v. Ja, i sin svartmålning förutspår kommittén, att drinkarna främdeles »under ännu trängre förbudsförhållanden» komma att tillgripa skadliga surrogat, såsom petroleum, denaturerad sprit och polityr, hvilka vätskor redan då icke voro okända berusningsmedel.»

Man skulle väl tycka, att det norska folket, kändt såsom ett af

de mest nyktra och nykterhetsifrande folk i världen, skulle skyndat att upphäfvat en lag, som så hotade att sänka landet i dryckenskap. Men nej — 'resultatet af det nu berörda lagstiftningsarbetet', säger utskottet utan att däraf draga några som helst slutsatser, 'blef lagen af den 17 maj 1904', i hvilken lag beträffande minuthandel och utskänkning af brännvin i städerna '*den allmänna folkomröstningen bibehållits*'.

Detta sakförhållande bidrager mer än något att ställa kommitténs uppfattning i dess rätta ljus och utgör ett led i den skarpa kritik, som alltifrån kommittébetänkandets första framträdande kom detsamma till del.

Särskildt framhölls från folkomröstningens anhängare, att den ökning i fylleri, som delvis framträdde i början af lagens tillämpning, icke berodde på nedvotering af åtskilliga bolag, utan stod i samband med de goda tiderna, 'jobbaretiden', då alkoholförbrukningen steg med arbetslönerna, allra mest i Kristiania. I den sistnämnda staden, där aldrig någonsin utskänkningsbolagen nedvoterats, rådde också den största förbrukningen af det fördärfliga laddevinet. Och icke kunde man gärna draga den slutsatsen, att orsaken hvarför förbrukningen af laddevin ökades i Kristiania var den, att man röstat bort utskänkningsbolagen i vissa småstäder?

Den s. k. »laddevinspesten» började redan före folkomröstningarnas införande och stod närmast, såsom ofta blifvit påvisadt, i samband med goda tider och rådande brännvinsskatte- och tullförhållanden. Efter att införseln under de värsta »laddevin-åren» 1896—98 stigit till 2,38—2,75 liter på person, har den sjunkit 1905—06 till 0,85—1,04 liter.

Alkoholförbrukningen i sin helhet — inberäknadt öl och vin — utvisar en liknande sänkning. 1899—1900 nådde den sin höjdpunkt 2,75—2,77 liter på person för att sedermera ständigt sjunka, så att den 1905—06 endast utgjorde 1,88—1,93 liter. Det finnes åtminstone stora sannolikheter för att en lagstiftning, under hvilken ett lands förbrukning så väsentligt nedgår, är relativt främjande för nykterheten och verkar hand i hand med den stigande upplysningen på detta område.

Att särskildt bestämmelsen om allmän folkomröstning alltjämt åtnjuter stort förtroende, därpå har man de färskaste bevisen från förra året. Enligt den nya lagen af 1904 kan omröstning endast äga rum hvart sjätte år med början år 1907. Sistnämnda år har omröstning försiggått i icke mindre än 19 städer. I 13 af dessa funnos under året bolag, hvilka nedvoterades i sex städer och bibehöllos i sju (omröstningen i en af dem är öfverklagad). I öfriga sex städer röstades om



återupprättande af förut nedvoterade bolag, hvilket emellertid öfverallt blef afslaget.

Utskottet säger sig vidare 'tagit del af vissa undersökningar i Nord-Amerika, hvilka under senaste tiden företagits af från Finland särskildt utsände delegerade'. Dessa delegerade lära icke vara den af finska senaten utsända regeringskommissionen, utan utskickade, enligt uppgift, af bryggareföreningen i Finland. I sina slutsatser med anledning af deras berättelse tyckes utskottet emellertid icke ha tillräckligt skilt mellan s. k. (stats)förbudslagstiftning och kommunalt förbud. Det är sant, att Förenata staterna en tid hade icke mindre än sexton förbudsstater, men att icke mindre än tretton af dessa ånyo frångått förbudslagstiftningen, så att man förlidet år endast hade statsförbud i 3 stater, hvilket antal dock under årets lopp fördubblats genom beslutad förbudslagstiftning i vissa af de södra staterna. Men det må ihågkommas, att de tretton stater, som frångått förbudslagstiftningen, öfvergått just till den af många andra stater bepröfvade s. k. 'lokal option' eller med andra ord en anordning, innefattande bland annat just den kommunala veto-rätt, som vi önska se införd i vårt land. Att det allt starkare nykterhetskravet i Förenata staterna för sin del anser det kommunala vetot såsom ett kraftigt hjälpmedel i kampen mot rusdryckerna är ostridigt. Och det har uppgifvits, att genom förbud af ett eller annat slag två tredjedelar af Förenata staternas område är 'torrlagd', d. v. s. fritt från laglig krogrörelse af hvarje slag. I hvad mån lagarna öfverträdas inom de egentliga förbudsstaternas är det icke nödigt att här undersöka. Hvad däremot beträffar de samhällen, som gjort bruk af sin kommunala veto-rätt, synas de samvetsgrannaste undersökningar ge vid handen, att, om än naturligtvis lagöfverträdelser förekomma, det kommunala vetot, så långt dess befogethet går, visat sig synnerligen tillfredsställande.

I fråga om Canada har en noggrann undersökning af förhållandena verkställts af den s. k. »Canadian Commission», hvilken kommit till ett liknande resultat.

Något fog synes således icke finnas för utskottets uppfattning, att »de i främmande länder vunna praktiska erfarenheterna», särskildt de norska, tydligt ådagalägga, att införandet af kommunalt veto i vårt land »icke skulle lända nykterhetsaken till båtnad».

Ytterligare stöd för denna åsikt, som står i skarp strid med den bland skilda länders nykterhetsvänner rådande, tror sig utskottet kunna hämta äfven från erfarenheter här i landet, nämligen från lappmarkerna,

där ju tidigare ett, låt vara på annan väg än genom befolkningens egen omröstning, tillkommet förbud mot införsel varit gällande. I sin skrifvelse till Kungl. Maj:t 1897 med begäran om detta förbuds upphäfvande uttalade Riksdagen, bland annat, sin förväntan, att sedligheten skulle befrämjas af en dylik åtgärd, ty ett absolut förbud mot införsel af spritdrycker till en ort måste, såsom af erfarenheten bekräftas, med nödvändighet medföra förbudets öfverträdande, hvaraf åter följde bristande aktning för lagarnas helgd, då dessas efterlevande ej kunde upprätthållas. Om åter tillfälle lämnades befolkningen att på lagligt sätt åtkomma spritdrycker, medförde detta bland annat den stora fördelen, att frestelsen till anskaffande af spritdrycker på oloflig väg minskades och myndigheterna blefve i stånd att utöfva en effektiv kontroll öfver försäljningen.

Hvad erfarenheten i verkligheten gifvit vid handen i fråga om »sedlighetens befrämjande» genom införande af legaliserad brännvinshandel har, efter noggranna undersökningar i Gellivare socken, Kiruna stationssamhälle och Jockmocks socken, skildrats af polisuppsyningsmannen August Berglund i hans af Svenska sällskapet för nykterhet och folkuppfostran 1903 utgifna skrift: Norrbottningen och den legaliserade sprithandteringen. Författaren anser sig beträffande uppkomsten, utvecklingen och följderna af den legaliserade rusdryckshandteringen kunna konstatera:

»1:o) att densamma i regeln tillkommit på initiativ af personer ur herremannaklassen, till hvilka ordningsmakten på stället vanligen slutit sig och alltid motiverats med: 'lönkrögarnes utrotande' samt stundom med talet om större inkomster åt kommunen;

2:o) att bönder och arbetare — äfven sådana som använda rusdrycker — i regeln varit emot handteringens införande, men beseegrats dels i följd af sina ringa röstetal och dels till följd af svårigheterna att från de vidt aflägsna orterna infinna sig vid stämmorna, stundom ock i följd af egen likgiltighet;

3:o) att lönkrögeriet visserligen aftagit och å socknarnas hufvudort af helt naturliga skäl i det närmaste upphört, men att detta ej endast är en följd af den lagliga försäljningens öppnande, utan äfven orsakats af den lösa befolkningens afflyttning och de gamla lönkrögarenästenas afhysning;

4:o) att lönkrögeri i socknarnas utkanter likväl fortfar;

5:o) att ölkonsumtionen i stort sedt hvarken ökats eller minskats; samt

6:o) att *rusdrycksförtäringen i sin helhet betydligt ökats*, och detta mera, ju längre den legaliserade handteringen pågått».

Förhållandena i lappmarkerna är den enda svenska erfarenhet, på hvilken utskottet hänvisat. Däremot har det icke alls — såsom i den vid dess betänkande fogade reservationen erinras — inlåtit sig på våra egna erfarenheter i öfrigt, till hvilka man väl dock främst vid denna saks bedömande borde lita. Man har ju i en mängd af våra landskommuner redan lyckats genomföra lokalt veto mot försäljning af såväl brännvin som öl; och det har icke sports, 'att detta ledt till olägenheter, som göra beslutets upphäfvande önskligt, utan tvärtom sägas åtgärderna i de allra flesta fall haft uteslutande goda verkningar. Det är påtagligt, att en utvidgad möjlighet för andra landskommuner att där införa enahanda ordning bör i regeln kunna antagas hafva samma goda verkan'. Från städerna sakna vi visserligen, med ett par obetydliga undantag, inhemsk erfarenhet. Erkännas måste ju, att där af naturliga skäl lättare skall uppstå försök att kringgå förbudet. Men mycket beror på det allvar, hvarmed lagen tillämpas. Och näppeligen lär väl hos oss, särskildt i större stadssamhällen, ett förbud införas, om icke en så stark opinion fordrar det, att man redan häruti har en trygghet för lagens efterlefnad.

För att ytterligare försäkra sig om att icke tillfälligheter skola spela in vid frågans afgörande eller beslut fattas, som kanske snart nog en ny omröstning skulle kullkasta, torde en viss kvalificerad majoritet böra föreskrivas. Och om denna majoritet bestämmes till  $\frac{2}{3}$ , vill det synas oss som om ett sådant stadgande skulle kunna i hög grad bidra att aflägsna de betänkligheter, som stundom yppats äfven bland principiella anhängare till den kommunala folkomröstningen. Ej heller får det förglömmas, att den kvalificerade majoriteten innebär ökad trygghet mot införande (eventuellt återinförande) af rusdrycksförsäljning.

Att äfven med sådan personlig omröstning ingen absolut visshet finnes för ernående i *alla* fall af beslut i sådan riktning, som nykterhetsvännerna önska, är en erinran, som utskottet med fullt fog framställer. Men det är ju just afsikten med det kommunala vetot, att det skall ge ett säkert uttryck åt folkmeningen. De som väl få anses på detta område mest sakkunniga, de som under lång tid ägnat sitt arbete åt lösningen af alkoholfrågan, äro emellertid öfvertygade att frigörelse på denna punkt från fyrkskalan och införande af allmän omröstning skulle lända nykterhetssaken till stor båtnad.

Visserligen har utskottet äfven framhållit sannolikheten af antagande af det förslag till reform af den kommunala rösträtten, som framlagts af Kungl. Maj:t. Men, äfven om detsamma innebär en icke oväsentlig inskränkning i de stora fyrktalens öfvermakt, äro vi dock öfvertygade, att denna reform icke är tillfyllestgörande att trygga de små röstinnehafvarnes berättigade inflytande i förevarande fall. Därjämte kvarstår oförändradt det missförhållandet, att kvinnorna allfort sakna möjlighet att vid en omröstning rörande dessa frågor deltaga i afgörandet.

Vi tillåta oss således att änyo draga frågan om kommunalt veto, grundadt på allmän folkomröstning, under Riksdagens pröfning.»

*Motion  
II: 134.*

Slutligen hafva samma ledamöter af kammaren, hvilka afgifvit motionen n:o 133, under återopande af den motivering, som anförts för denna motion, i motion n:o 134 hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörande inom kommun af väckt fråga om tillstånd till försäljning af öl eller vin måtte äga rum medelst allmän och lika rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i motionen n:o 132 angifna grunder.

*Historik.*

Förevarande fråga har, såsom af motionärerna framhållits, redan flera gånger förelegat till Riksdagens pröfning; och vill utskottet till fullständigande af hvad motionärerna anförat härom ytterligare meddela följande.

Vid 1893 års riksdag hade väckts motion därom, att inga då befintliga eller ifrågasatta nya spirituosa försäljningsställen inom en kommun finge efter viss tid utöfva sin verksamhet förr, än genom omröstning per capita blifvit bestämdt, huruvida inom kommunen spirituosa försäljning skulle få äga rum eller icke; och skulle, enligt det framställda förslaget, rättighet att i dylik omröstning deltaga tillkomma samtliga till 21 års ålder komna, välfrejdade män och kvinnor ej mindre inom de kommuner, hvarest fråga uppstått om inrättande af nya eller bibehållande af redan befintliga försäljningsställen, utan äfven inom angränsande kommuner och de kommuner, som vore belägna på visst afstånd, af t. ex. mindre än en mil.

Med anledning af sistberörda motion återopade bevillningsutskottet (betänkandet n:o 9) §§ 6, 7, 8, 10 och 13 i då gällande brännvinsförsäljningsförordning; och yttrade utskottet vidare:

»Bestämmandet af huruvida brännvinsförsäljningsrättighet må i en kommun utöfvas är sålunda enligt nu gällande stadganden i allmänhet

öfverlämnadt till kommunens representation jämte vederbörande myndighet.

Enligt utskottets förmenande kan det med skäl sättas i fråga, om ej i nu berörda angelägenhet större inflytande borde inom kommunen tillerkännas flertalets åsikt. Den af motionären i detta syfte föreslagna anordningen synes emellertid utskottet icke kunna förordas, enär densamma uppenbarligen skulle innebära en alltför stor afvikelse från nu gällande grundsatser för kommunala ärendens afgörande.»

På grund af hvad sålunda anförts, hemställde utskottet, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och blef denna utskottets hemställan af båda kamrarna utan omröstning bifallen.

I en vid 1894 års riksdag i frågan väckt motion föreslogs aflåtande till Kungl. Maj:t af en skrifvelse med begäran om förslag till ändring i då gällande förordning om försäljning af brännvin m. m., enligt följande grunder:

»1:o. När i stads- eller landtkommun fråga uppstår, att rättighet till annan minuthandel med eller utskänkning af brännvin än sådan, som i stad äger rum på grund af burskap eller särskildt privilegium och på landet kan tillkomma innehafvare af gästgifveri, skall inom kommunen meddelas, åligger det Konungens befallningshafvande, därest inom viss tid skriftlig ansökan därom inkommer, undertecknad af välfrejdade, till myndig ålder komna medborgare af kommunen, som äro svenska medborgare, till ett antal motsvarande minst en tjugonedel af kommunens mantals-skrifna folkmängd, att förordna om anställande i kommunen af omröstning rörande den sålunda väckta frågan.

2:o. I denna omröstning äga alla de kommunalmedlemmar att deltaga, som uppnått myndig ålder, äga god frejd och äro svenska medborgare.

3:o. Omröstningen, som sker med slutna sedlar, gäller endast förbud eller icke förbud mot ifrågasatt upplåtande af försäljningsrättigheter.

4:o. Om förbudsförslaget af mer än hälften af de i omröstningen deltagande antages, träder det i kraft från den tidpunkt, då förut beviljade rättigheter upphöra, och må ny fråga om upplåtande af rättigheter ej väckas förrän efter tre år. Om förslaget af flertalet röstande ogillas, har det förfallit, och kan ny fråga om förbudsomröstning likaledes ej väckas förrän efter tre år.

5:o. Besvär öfver det genom omröstningen fattade beslutet må ej anföras på annan grund, än att det förmenas icke hafva tillkommit i

laglig ordning; och skall Konungens befallningshafvande, därest beslutet af sådan anledning undanröjes, förordna om anställande af ny omröstning.»

Denna motion behandlades af sammansatt bevillnings- och lagutskott, hvilket, efter en utredning om verkningarna inom olika länder af lagstiftningsåtgärder i den föreslagna riktningen, i sitt betänkande (n:o 6) yttrade:

»Af den ofvan lämnade kortfattade redogörelsen för hithörande förhållanden i några länder, särskildt i de af motionären åberopade Nordamerikas förenta stater och England med dess kolonier samt vårt eget land, framgår enligt utskottets åsikt, att det lokala optionssystemet icke är mindre fullständigt tillämpadt i vårt land än uti öfriga anförda länder. De kommunala myndigheterna hafva i Sverige med större framgång än uti de flesta länder inskränkt brännvinsförsäljningen och uti de flesta kommuner för landsbygden till och med infört absolut förbud. Att stadskommunerna hos oss icke ansett sig med framgång kunna genomföra ett dylikt förbud, torde ej väcka förvåning hos den, som sett, att så godt som öfverallt i andra länder, där försök i städerna i den riktningen gjorts, dessa utfallit mindre gynnsamt och måst öfvergifvas. Fördelen att måhända något kunna inskränka förbrukningens totala belopp har uppvägs af den demoralisation och de andra olägenheter, som förbudets kringgående så godt som allestädes medfört. Emellertid äro äfven stadskommunerna i vårt land i sin fulla rätt att genom lokal option införa förbud för minuthandel med eller utskänkning af brännvin, om blott stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och magistraten äro ense om fördelen däraf.

Utskottet har icke uti de af motionärerna anförda utländska förhållandena kunnat finna något exempel på, att den lokala optionen varit uppdragen åt en vidsträcktare krets röstberättigade än den, som utgjorts af de i allmänhet i kommunala angelägenheter röstberättigade, men väl har det visat sig på flera ställen fördelaktigt att lägga afgörandet i händerna på ett mindre antal personer, som representera ett större område, i ändamål att minska deras inflytande, hvilkas intressen mer eller mindre vore förbundna med spirituosa försäljningen. I likhet med förliden Riksdags bevillningsutskott medgifver utskottet visserligen, att önskvärdt vore, det ett större inflytande än nu är fallet tillerkändes flertalets åsikt, men anser, att den af motionärerna föreslagna anordningen skulle alltför mycket afvika från de nu i kommunala angelägenheter rådande rösträttsförhållandena. Med brännvinsförsäljningen äro förbundna så stora intressen, och sättet för dess tillämpning är af så ingripande betydelse för kom-

munernas lugna och lifskraftiga utveckling, att något talande skäl näppe-  
ligen torde kunna anföras, hvarför icke bithörande frågor borde afgöras  
på enahanda sätt och af samma korporationer som kommunens öfriga  
angelägenheter. Nykterhetsfrågorna hafva såväl i vårt land som i andra  
länder visat sig äga förmågan att sätta sinnena i sådan rörelse, att snarare  
mer än mindre betänksamhet och mogenhet i uppfattningen erfordras för  
deras lugna pröfvande än vid andra af de oftare förekommande kom-  
munala frågorna.

Såväl licenssystemet som än mer en på den lokala optionen grundad  
ren förbudslagstiftning innebär enligt utskottets uppfattning ett sådant  
ingripande i den enskilde individens handlingsfrihet och lefnadsförhål-  
landen, att hvarje fortskridande på dessa vägar bör ske endast i mån som  
det allmänna rättsmedvetandet uppbär och gillar de föreslagna åtgärderna.  
Ett förhastadt steg i nämnda riktning — låt vara framkalladt af aldrig så  
välmenande och entusiastiska sträfvanden — framkallar lätt motsatsen  
af den verkan, som åsyftas.»

Utskottet hemställde, att motionen icke måtte till någon Riksdagens  
åtgärd föranleda, och denna hemställan bifölls af Riksdagen, af Första  
Kammaren utan föregående diskussion och utan votering, samt af Andra  
Kammaren, efter diskussion, med 141 röster mot 74, hvilka afgåfvos  
för bifall till motionen.

En motion med samma förslag som det i sist omnämnda motion  
framställda förekom jämväl vid 1896 års riksdag.

I sitt i anledning af motionen afgifna betänkande (n:o 1) förklarade  
sig bevillningsutskottet icke anse förslaget innefatta bättre bestämmelser  
än dem, som redan vore gällande i fråga om sättet för bestämmande af  
rättigheter till minuthandel med och utskänkning af brännvin; och yttrade  
utskottet vidare:

»Redan enligt nu gällande förordning har i de flesta landtkommuner  
fullständigt förbud blifvit infördt, och möjlighet att få sådant förbud till  
stånd finnes äfven för städerna. Det torde nämligen icke lida något  
tvifvel, att stadsfullmäktige eller allmän rådstuga och magistraten skulle  
afstyrka beviljandet af försäljningsrätt inom staden, om en mera allmän  
önskan i sådan riktning skulle göra sig gällande inom samhället. Att  
i denna fråga gifva de röstberättigade lika rösträtt, eller, såsom i motionen  
föreslagits utsträcka rösträtten än ytterligare genom att lägga afgörandet  
i händerna på en så vidsträckt krets röstberättigade som kommunens  
alla till myndig ålder komna medlemmar, män och kvinnor, hvilka äga

god frejd och äro svenska medborgare, finner utskottet innebära en alltför stor afvikelse från nu gällande grundsatser för kommunala ärendens afgörande; hvarförutom, såsom 1894 års sammansatta bevillnings- och lagutskott i sitt ofvan omförmälda betänkande jämväl framhållit, med brännvinsförsäljningen äro förbundna så stora intressen och sättet för dess tillämpning är af så ingripande betydelse för kommunernas lugna och lifskraftiga utveckling, att skäl icke förefinnes att afgöra hithörande frågor på annat sätt än öfriga kommunala angelägenheter.»

Utskottet hemställde förty, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas, och Riksdagen fattade sitt beslut i enlighet med denna utskottets hemställan. Sagda beslut fattades af Första Kammaren utan föregången diskussion och utan votering samt af Andra Kammaren, efter diskussion, med 121 röster mot 58, hvilka afgåfvos för bifall till motionen.

I en vid 1902 års riksdag väckt motion framställdes samma yrkande som i den ofvan omförmälda motionen af år 1894.

I sitt öfver motionen afgifna betänkande (n:o 18) framhöll bevillningsutskottet, bland annat, att enligt då gällande brännvinsförsäljningsförfordning den kommunala representationen i landskommun och i stadskommun, om den vore enig med magistraten, kunde förhindra minuthandel med och utskänkning af brännvin.

Bevillningsutskottet hemställde om afslag å motionen, emot hvilken hemställan någon reservation icke afgafs inom utskottet. Utskottets hemställan blef utan votering bifallen af såväl Första som Andra Kammaren.

Slutligen framställdes vid 1907 års riksdag i fyra inom Andra Kammaren väckta motioner yrkande om införande af kommunalt veto med allmän folkomröstning i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de grunder, som i den vid 1894 års riksdag afgifna motionen angifvits, beträffande försäljningen såväl af brännvin som af vin och öl. En motionär hade dock föreslagit, att för att beslut i dylik fråga skulle hafva bindande kraft, en majoritet af minst  $\frac{2}{3}$  af de afgifna rösterna skulle erfordras, äfvensom att ett sådant beslut ej skulle kunna ändras förrän efter 5 års förlopp.

Dessa motioner behandlades af sammansatt bevillnings- och lagutskott, som i sitt öfver motionerna afgifna betänkande (n:o 1) erinrade, bland annat, att enligt hvad för utskottet tillgängliga upplysningar gåfve vid handen, ingenstädes, där förbud mot försäljning af rusdrycker införts, förbudet medfört åsyftad verkan, äfvensom att det icke syntes lämpligt, att på i motionerna föreslaget sätt införa speciella rösträtts-



grunder för afgörandet af särskilda kommunala angelägenheter, samt vidare anförde:

»Då förslag till vidtgående reformer med afseende å den kommunala rösträtten i dess helhet nu föreligga till Riksdagens pröfning, synes ock den af motionärerna ifrågasatta anordning desto mindre af behovet påkallad, som, därest en reform af hela den kommunala rösträtten i sålunda föreslagen omfattning varder genomförd, flertalets åsikt skulle på behörigt sätt kunna göra sig gällande i den förevarande frågan. — — —

Med erinran, att gällande författningar redan innehålla stadganden om kommunal vetorätt beträffande såväl detaljhandel med brännvin som utskänkning af vin och öl, vill utskottet slutligen fästa uppmärksamhet därå, att den nu ifrågasatta folkomröstningen ingalunda innebär absolut visshet för ernående i alla fall af beslut i sådan riktning, som motionerna uppenbarligen åsyfta. Det kan nämligen ganska väl tänkas, att till följd af verksam agitation bland de många röstberättigade flertalet uttalar sig för en försäljningsrätt, som icke skulle blifvit beviljad, därest frågan fått behandlas i nu lagstadgad ordning.»

Utskottet hemställde, att motionerna icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, emot hvilken hemställen fem ledamöter från Andra Kammaren reserverade sig under yrkande om bifall till motionerna.

Utskottets hemställen bifölls af Första Kammaren utan föregående diskussion och utan votering, hvaremot Andra Kammaren, efter diskussion, med 113 röster mot 69 biföll den vid betänkandet fogade reservationen.

Såsom af motionärerna framhållits, innehålla gällande författningar redan stadganden om kommunal vetorätt beträffande såväl detaljhandel med brännvin som försäljning och utskänkning af vin och öl. De ifrågasvarande motionerna afse emellertid införandet af andra grunder för utöfvandet af den kommunala vetorätten.

Utskottet kan icke finna, att de skäl, som af motionärerna åberopats för ändring af nu gällande bestämmelser, äro öfvertygande.

Den årliga förbrukningen af spirituösa drycker inom landet — eller, noggrannare uttryckt, den till förtäring disponibla kvantiteten däraf — som under femårsperioden 1871—1875 uppgick till 11,8 liter 50 % brännvin per invånare, har minskats så, att densamma under femårsperioden 1901—1905 endast utgjorde 7,6 liter per invånare samt under år 1906, det

sista år, för hvilket officiella siffror äro tillgängliga, allenast uppgick till 7,2 liter.

Antalet begagnade ständiga försäljningsrättigheter (minuthandels- och utskänkningsrättigheter) har jämväl nedgått. Sålunda funnos under försäljningsåret 1895—1896 i städer och köpingar med bolag 871 rättigheter och 1,144 inbyggare för hvarje rättighet. Motsvarande tal för försäljningsåret 1905—1906 utgjorde 847 rättigheter och 1,469 inbyggare för hvarje rättighet. Å landsbygden är nedgången i antalet rättigheter ännu mer märkbar. Under det att förstnämnda försäljningsår användes 155 rättigheter, motsvarande en rättighet på 25,307 inbyggare, funnos försäljningsåret 1905—1906 endast 116 rättigheter eller en rättighet på 34,919 inbyggare.

Hvad konsumtionen af maltdrycker beträffar, uppgick denna till 60,96 liter per invånare under tillverkningsåret 1904—1905 — det första år, för hvilket den officiella statistiken lämnar uppgift å det per invånare konsumerade litertalet. Under tillverkningsåret 1905—1906 hade förbrukningen af ifrågavarande drycker stigit till 62,18 liter per invånare. Undersöker man närmare, hur konsumtionen af de olika slagen af maltdrycker (porter, öl af alla slag, lager- och pilsnerdricka samt svagdricka) under berörda tvenne år ställt sig, finner man emellertid, att under det förbrukningen af öl visat en nedgång med 1,06 liter per invånare, så företer däremot konsumtionen af det i jämförelse med ölet betydligt mindre alkoholhaltiga svagdrickat en ökning från 31,85 liter under tillverkningsåret 1904—1905 till 33,95 liter året 1905—1906 eller med icke mindre än 2,1 liter per invånare. Den stegrade förbrukningen af svagdricka täcker alltså ensamt hela ökningen i maltdryckskonsumtionen.

Utskottet kan för sin del icke finna, att nu anmärkta förhållanden gifva stöd åt det i motionen n:o 133 gjorda uttalande, att »alkoholismen — rusdryckernas fördärfliga följder på olika områden — griper allt vidare omkring sig.»

Det lär ock svårigen kunna bestridas och har äfven af nykterhetsiffrare medgifvits, att redan nu gällande lagstadganden äro till fyllest för åvägabringandet af kommunalt rusdrycksförbud, därest ett sådant förbud uppbares af en mera allmän folkmening. Härom vittnar därjämte den omständigheten, att försäljningsrättigheter, tillkomna under medverkan af de kommunala myndigheterna, i stora delar af landet ej förekomma å landsbygden. Enligt officiella uppgifter för försäljningsåret 1905—1906 finnes ingen enda ständig försäljningsrättighet å landsbygden i fyra

län, nämligen i Uppsala, Södermanlands, Västernorrlands och Jämtlands län. I hvartera af sju län finnes blott en dylik rättighet å laudsbygden och äro fem af dessa rättigheter privilegierade, nämligen de i Blekinge, Värmlands, Örebro, Västerbottens och Norrbottens län. I ytterligare tre län bestå på landsbygden endast privilegierade rättigheter (fyra i hvarje län). — Dessa privilegierade rättigheter komma, i den mån de icke redan upphört, att inom icke aflägsen tid upphöra. — I tolf län finnes sålunda å landsbygden icke någon enda ständig försäljningsrättighet, till hvars upprättande vederbörande kommunala myndigheter medverkat. Det är under sådana förhållanden icke befogadt att, såsom i motionerna skett, tala om »storfyrekarnes öfvermåktiga inflytande till rysdryckshandteringsens förmån». Fastmer anser utskottet det vara ådagalagdt, att, därest inom en kommun ett allmänt kraf på lokalt rusdrycksförbud förefinnes, detta redan med nuvarande kommunala rösträttsbestämmelser kan förverkligas.

Utskottet vill för öfrigt i detta sammanhang erinra om den vidtgående kommunala rösträttsreform, som under viss förutsättning antagits af 1907 års Riksdag och som med all säkerhet torde komma att i afsevärd mån öfverflytta bestämmanderätten i kommunala angelägenheter på de mindre fyrktalens innehafvare. Den af motionärerna ifrågsatta anordning torde därför så mycket mindre vara påkallad af något verkligt behof, som efter allt att döma berörda reform inom jämförelsevis kort tid kan antagas vinna tillämpning.

Utskottet har redan framhållit, att konsumtionen af alkoholhaltiga drycker i vårt land betydligt aftagit. Att nykterhetsrörelsen därtill medverkat, är obestridligt, liksom ock att lämpliga lagbestämmelser främjat detta goda förhållande, men hufvudsakligen är det nog allmänbildningens väsentliga höjande och det alltjämt fortskridande folkupplysningsarbetet, som mest verkat härtill. Utskottet håller ock bestämdt före, att ett försök att genom skärpta lagbestämmelser, hvilka icke uppbäras af en mera allmän folkmening, söka åstadkomma afhållsamhet lätt kan medföra, att de resultat, som i berörda afseende nu vunnits, äfventyras. Så länge den ojämförligt större delen af vårt folk icke ser något brottsligt i ett måttligt njutande af alkoholhaltiga drycker, skola alltför stränga restriktiva lagbestämmelser uppfattas såsom ett otillbörligt intrång i den personliga friheten. Dylika restriktioner medföra då ej åsyftadt gagn, men väl allvarliga olägenheter. Enligt utskottets mening kan det med allt skäl ifrågasättas, om genom de af motionärerna föreslagna åtgärder

åstundadt resultat skulle stå att vinna. Utskottet delar för öfrigt den af 1907 års utskott uttalade mening, att det icke är lämpligt, att, såsom motionärerna föreslå, införa speciella rösträttsgrunder för afgörandet af särskilda kommunala angelägenheter.

De bestämmelser, hvilka genom kungl. förordningen den 9 juni 1905 infördes i nykterhetens intresse och som trädte i tillämpning så nyligen som den 1 oktober 1907 i fråga om stad och den 1 november 1907 beträffande landsbygden, ansågos då vara till fyllest; och torde det vara skäl att afvakta resultatet däraf, innan ytterligare bestämmelser i samma riktning införas. Ett fortsatt upplysningsarbete med syfte att uppfostra folket till nykterhet är nog den väg, som bäst leder till ett varaktigt resultat.

På grund af hvad sålunda anförts, hemställer utskottet:

1:o) att förevarande motioner n:ris 131 och 133 om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af på allmän folkomröstning grundadt kommunalt veto i fråga om försäljning af brännvin icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda; samt

2:o) att förevarande motioner n:ris 132 och 134 om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af på allmän folkomröstning grundadt kommunalt veto i fråga om försäljning af vin och öl icke heller måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 31 mars 1908.

På sammansatta bevillnings- och lagutskottets vägnar:

G. RUDEBECK.

## Reservation

af herrar *Widén, G. Jansson, O. A. Ericsson, F. O. Berg, Nordin* och *J. E. Pettersson*, hvilka anfört:

»Frågan om försäljning af alkoholhaltiga drycker är, såsom motionärerna anföra, »ej blott en närings- eller skattefråga, utan en sedlighetsfråga, som på det närmaste berör den enskildes lif och familjelifvet». I en sådan fråga är allmän folkomröstning, som helt grundar sig på personlighetsprincipen, den enda principiellt riktiga röstgrunden. Utan en sådan kan man ej tala om att en »allmän folkmening», såsom utskottet säger, får göra sig gällande.

Med hänsyn till frågans ofvan angifna sedliga och för familjelifvet betydande innebörd är det alldeles särskildt orätt att, såsom nu och äfven efter genomförande af den föreslagna ändringen i de kommunala röst-rättsbestämmelserna måste blifva fallet, kvinnan är i största utsträckning utesluten från att med sin röst inverka på kommunens beslut.

I den mån nykterhetsintresset genom en sådan allmän folkomröstning kan, såsom det antages, mera än under nuvarande kommunala rösträttsförhållanden göra sig gällande inom en kommun, måste detta anses beteckna ett framsteg i utvecklingen.

Detta upphäfves ej däraf att inom ett samhälle, där lokalt veto gjort sig gällande, enskilda individer, särskildt under öfvergångsperioder, till äfventyrs söka och delvis kanske äfven lyckas kringgå förbudet. All erfarenhet gifver vid handen, att ett minskadt tillfälle att åtkomma spritdrycker, blott restriktionen gifves tid att verka, minskar superiet. Ej minst från vårt eget lands lagstiftnings historia på detta område finner man bestyrkt, att ingrepp, i restriktiv betydelse och motsättning till bestående förhållanden, jämförliga med det nu ifrågasatta, verkat till väl-signelse.

Nykterhetsarbetet måste äfven på lagstiftningsens väg städse skrida framåt. Behovet däraf, som är för allmänt erkändt för att behöfva här

ytterligare framhållas, har icke blifvit vederlagdt genom hvad utskottet anfört om spritkonsumtionens nedgående. Man kan ej, såsom utskottet förmenar, stå stilla där man var 1905. Framstegsarbetet, äfven på detta område, går fort i våra dagar. Ej minst till förekommande af alltför tvära omkastningar, är det angeläget att i tid se till, hvad som bör göras och huru det bör göras.

Genom den ifrågasatta bestämmelsen om en kvalificerad majoritet af  $\frac{2}{3}$  har här ock i föreliggande förslag angifvits en garanti, utöfver hvad förut varit händelsen, mot att rusdrycksförbud genomföres i en kommun utan att en mera allmän opinion därför ligger till grund.

Den ena afdelningen af Riksdagen, Andra Kammaren, har, såsom i utskottets betänkande erinrats, redan förra året med 113 röster mot 69 för sin del uttalat sig för ett lokalt veto i förevarande afseende.

På grund af hvad sålunda anförts hemställa vi,

1:o att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner n:is 131 och 133, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till detaljhandel med brännvin måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i motionerna angifna grunder; och

2:o att Riksdagen, med anledning af förevarande motioner n:is 132 och 134, ville hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande för Riksdagen af förslag till bestämmelser i syfte att afgörandet inom kommun af väckt fråga om tillstånd till försäljning af vin eller öl måtte äga rum genom allmän omröstning med lika och direkt rösträtt i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de i motionerna angifna grunder.»